

УДК 327(100)

DOI: 10.5937/pr79-48269

Оригинални научни рад

*Александар Гајић**

Институт за европске студије, Београд

ЏЕЈМС ЈУНКЕР: ПОСТХЛАДНОРАТОВСКИ ХОРИЗОНТИ СВЕТСКЕ ДРЖАВЕ**

Сажетак

Полазећи од прилика у постхладноратовском раздобљу рад даје пресек кроз теоријске радове који у овом периоду оживљавају интересовање за идеју глобалних наддржавних интеграција, то јест идеју Светске државе, без обзира да ли се оне према њој односе афирмативно, амбивалентно или негативно. Затим се, међу ретким примерима афирмативног односа ка реализацији идеје Светске државе, рад усмерава на предлог америчког економисте Џејмса Јункера изнетог у његовим књигама „Светска унија на хоризонту” (1993) и „Идеја светске владе: од древних времена до 21. века” (2011). У раду се, коришћењем аналитичко-синтетичког метода, детаљно проучавају Јункерова економистичка виђења и институционални предлози за изградњу „минималне” Светске државе (коју он назива Федералном унијом демократских држава) као и његов глобални план за превазилажење јаза између богатог Севера и сиромашног Југа као, по његовом виђењу, главне препреке глобалних наднационалних интеграција. Завршни део рада намењен је критичком осврту на Јункерове идеје који узима у обзир савремене економске и политичке процесе у времену настанка мултиполарног света и показује да

* gomerog@eunet.rs

** Рад је настао у оквиру научно-истраживачке делатности Института за европске студије у Београду, коју финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја.

је он, упркос значајном уложеном труду, нереалан и у садашњим условима неостварив.

Кључне речи: Светска држава, наднационалне интеграције, Џејмс Јункер, постхладноратовски свет, глобална економија

УВОД

Период након завршетка Хладног рата изгледао је бројним истраживачима развоја међународне заједнице као добра прилика за остварење идеја наднационалних интеграција на основама светског федерализма чији је крајњи циљ стварање глобалне, наддржавне творевине. Због тога су, у постхладноратовском периоду, аутори попут Антони Мек Груа (McGrew and Held 2002), Дејвида Хелда (Held 2004), Данијела Деднија (Deudney 2006), Ричарда Фалка (Falk 1995), Данијела Аркибуђија (Archibugi 2008), Барата Џосефа (Baratta 2003), Ендрју Штрауса (Strauss 2005), Жака Аталија (Atali 2010) и других, свако из свог научно-теоријског угла, наставили да развијају идеје класичних светских федералиста из међуратне и хладноратовске епохе (као што су: Леонард Вулф, Алфред Кроцијер, Теодор Харис, Рејли Мајнор, Кларенс Стрејт, Оскар Њуфанг, Емери Ривс (видети Гајић 2012, 117–132).

Јасно је одакле је потицало ово убеђење: током четири и по деценије трајања хладноратовске епохе, идеолошка и, следствено њој, војно-политичка супротстављеност на два табора у корену је онемогућавала свако еволуирање међународне заједнице у овом правцу. Као што је крај Првог светског рата допринео ентузијастичком залагању за изградњу Лиге Народа која ће, насупрот систему балансирања снага између савеза суверених, националних држава, по први пут свету донети вид универзалног безбедносног удруживања, или као што је крај Другог светског рата изродио систем Уједињених Нација – чинило се и да ће се у постхладноратовској епохи идеје Светске федералне државе (као и 1918–1920 и 1945–1950) поново разиграти и допринети оживљавању на пола века заустављених глобалних политичких интеграција.

Том утиску допринеле су пре свега политичке иницијативе које су се, мање или више отворено, залагале за неке видове глобалног

наддржавног удруживања, попут оне Строба Талбота, Клинтоновог државног подсекретара за источну Европу и бивши СССР. Наиме, Талбот је, у тексту под називом „Стварање глобалне нације” објављеном у магазину Тајмс (*Times*) (Talbot 2002), заговарао стварање Светске федералне државе у наредних сто година, уз опаску да ће „фраза ‘грађанин света’ која је накратко постала помодна средином 20. века добити своје право значење до краја 21. века” (Talbot 2002). Такође, у овом периоду јављају се и нови планови за реформу система УН инспирисани идејама светског федерализма, међу којима су најпознатији предлози Џорџа Шварцберга (Schwartzberg 2004) и Стенлија Хофмана (Hofman 2009).

Највећи број припадника академске заједнице, међутим, није делио оптимизам заговорника светског федерализма. Многи међу њима сматрали су да је, чак и у изостанку глобалног идеолошког надметања какав је био онај између капитализма и комунизма, идеја Светске државе крајње непрактична и неспроводива. Типичан заговорник оваквог становишта био је нпр. Марк Амштуц (у његовој књизи Међународни сукоби и сарадње: увод у светску политику [1999]), који је сумирао свој негативни став према глобалним политичким интеграцијама оценом да „је стабилној светској држави потребна централизована владина структура и распрострањене заједничке вредности и тежње. Светско федерално уређење захтева стварање како јаке централне власти тако и јаке друштвене, економске, културне и политичке афинитете. Дилема светске владе је следећа: међународни систем потребује светску владу како би се смањила опасност од рата, али предуслов за светску владу је светска заједница, која може бити учвршћена само политичком трансформацијом анархичног светског система” (Amstutz 1999, 329). Другим речима, како у садашњим међународним односима не постоји довољно заједничких вредности које их чине светском заједницом и које би их повеле у наднационалну политичку интеграцију, политички волунтаризам у оваквим околностима био би једнак политичким наметању које би имало контраефекат и изазвало отпоре, па и сукобе – што је крајње контрапродуктивно, то јест неефикасно и непрактично.

Један број академских истраживача, међутим, узимао је израстање ЕУ као успешног модела регионалне наддржавне интеграције као пример да су идеје светског федерализма, у умереном и скромнијем обиму, на дужи рок, ипак, спроводљиве. Они су

сматрали је могуће да се, поступно, током низа деценија, ипак створи неки вид минималног глобалног политичког удруживања којим постојећи систем независних, вестфалских држава не би био моментално укинут, већ трансформисан кроз његову надоградњу, пре свега кроз трансформацију система Уједињених нација (видети Гајић 2012, 147–155).

И поред извесног пораста интересовања за оживљавање идеје Светске државе у њеном модерном федералистичком руху, постхладноратовски период се не може похвалити потпуно новим, оригиналним предлозима у овом правцу, као ни успелим радовима и књигама који их заговарају. Са изузетком Ричарда Фалка (који је идеје светског федерализма развијао у својим књигама током претходног, хладноратовског периода, и који је то наставио надаље да чини [Falk 1975; Falk 1995]), у овом раздобљу није написано мноштво аутентичних а афирмативних дела о Светској држави. У једном периоду, на самом прелазу из 20. у 21. век и током прве декаде 21. века (до избијања Светске економске кризе крајем 2008. године), идеја Светске државе постала је не само легитимна већ и помало помодна тема у западном академској заједници, мада су се већина реномираних аутора (нпр. Мајкл Волцер, Отфрид Хефе, Кембел Крејг итд) према њој односили претежно амбивалентно, скептично или отворено негативно.¹ У овом раздобљу, дакле, или су писани углавном амбивалентни, неутрални или негативни радови о светском федерализму, или су се прештамповале афирмативне књиге о Светској држави из претходног раздобља (нпр. дела Џ. Кианга и Е. Хариса), или су се објављивала нова дела која су само вршила рекапитулацију пређашњих базичних идеја светских федералиста без нових доприноса (таква, је нпр. књига Роналда Глосопа „Светска федерација? Критичка анализа светске федералне владе” [Glossop 1993] која понајвише рециклира идеје Кларенса Стрејта из 1945. године). Извесне модификације (уз мањи отклон од њих) преузетих светско-федералистичких идеја уносили су аутори ткз. „демократског космополитизма” (Аркибуђи, Хелд), а од новијих аутора заговорници „глобалног управљања” попут стручњака за међународне односе Мајкла Зорна (Zürn 2018).

Један од ретких оригиналних радова (који је, баш због тога, и изазвао контраверзе у академским круговима) био је онај Александра

¹ Текстове свих ових аутора на тему Светске државе могуће је пронаћи на српском језику у два зборника радова: Бојанић и Бабић 2009; Бојанић и Бабић 2012.

Вента под називом „Зашто је Светска држава неизбежна?” (2005) који је ову „неизбежност” образлагао телеолошким аргументима (Вент 2009, 113–158). Полазећи од „логике анархије”, Вент је заузео становиште како је брзина којом ће се идеја Светске државе остварити историјски контингентна, премда „на микронивоу процес није ни детерминистички ни линеаран, а даљи напредак може бити заустављен у одређеним временским периодима” (113). Сматрајући да сви системи крећу ка коначном стању, а да постоје три могућности – пацифистичка федерација републиканских држава кантовског типа, реалистички свет суверених држава, и светска држава – Вент је закључио како ће „борба за признањем између држава имати исти исход као и борба међу појединцима, у формирању колективног идентитета те, на крају, и државе” (116).

ОРИГИНАЛНОСТ СВЕТСКОГ ФЕДЕРАЛИЗМА ЦЕМСА ЈУНКЕРА

Други изузетак представљају књиге економисте Џејмса Јункера, „Светска унија на хоризонту” (Junker 1993) и „Идеја светске владе: од древних времена до 21. века” (Junker 2011). Афирмативно гледајући на наднационалне интеграције и светски федералистички пројект, Јункер им приступа из нове перспективе, оне која је условљена његовим образовањем и вокацијом – оном економисте.

Како је „Светска унија на хоризонту” настала у првим годинама по завршетку Хладног рата, у њој је Јункер интеграционе процесе посматрао пре свега у оквиру конвергенције два дотадашња друштвено-економска система: посткомунистичког и капиталистичког. Током конвергенције се први, посткомунистички, постепено одриче својих идеолошких премиса, трансформише се и приближава овом другом, капиталистичком. Тих година, сматрао је Јункер, и капиталистичко друштво се постепено удаљавало од дотадашњег система мешовите тржишне привреде усвајајући многе новине, као и нека од применљивих искустава планског привређивања. На тај начин, мислио је Јункер, идеолошки спорови ће бити обесмишљени и разобличени путем динамичког кретања у стварности. Једине преостале препреке глобалним интеграцијама представљаће снаге национализма, као и економске разлике између богатог Севера и сиромашног Југа. Но, Јункер је сматрао да је „насилни национализам” у сталном опадању и да се проблеми које он

ствара могу решити новим аранжманима наддржавног удруживања и њима сходних циљева (Junker 1993, 247) о којима ће мало касније бити више речи.

Свестан не само економских, већ и политичких токова постхладноратовског света као ограничавајућих оквира за глобалне политичке интеграције, Јункер се у „Светској унији на хоризонту” залагао за поступну интеграцију кроз трансформацију постојећих међународних институција следећи идеје функционалиста из претходног периода, пре свега Дејвида Митранија (Mitranу 1975), али и његових претеча међу светским федералистима, попут Пола Рејнча (који је разрадио „концепт концентричних кругова” још 1911. године) и Харолда Ласког (који је о овоме писао између два светска рата). Поменуте интеграције треба да доведу до наддржавног удруживања у минималним оквирима, у виду лабаве Федералне уније демократских држава. Четири главна циља овог удруживања су: одржавање безбедности у односу на спољне опасности, у смислу самоочувања; мирно решавање унутрашњих спорова између друштвених група и грађана; обезбеђивање доступности јавних добара и услуга и регулација економских односа; заштита социјалних и политичких права грађана (Junker 1993, 247). Остаје, међутим, нејасно како Џејмс Јункер замишља преношење минималних надлежности на виши, глобални ниво, тј. на који начин он види успостављање законодавних, судских и извршних власти на нивоу Федералне уније. Посредно се може закључити да Јункер облик уређења предложене федералне државе демократских народа види у оквиру постојећег модела поделе власти какав постоји у Сједињеним Америчким Државама.

Овај модел, иако не објашњава на који начин га засновати, Јункер детаљније разрађује у својој другој књизи. Овде он износи убеђење да се изградња наднационалне демократске власти треба одвијати кроз институционални систем бикамералне легислатуре (у хронолошки првој књизи), односно двојног гласања (у потоњој књизи). Као што је систем УН најлабавија верзија спектра интеграција/власти, централизована и omnipotentна Светска држава налазила би се на његовом другом, најчвршћем крају. „Према принципу `златне средине` оптимална позиција обично није ни на једном крајњем делу спектра могућности, већ вероватно нека тачка између два краја. Ова једноставна идеја је инспирисала иновативни предлог овог аутора за Федералну унију демократских народа (ФУДН). Замишљена Федерална унија била би ограничена светска влада која се веома

разликује од свемоћног светског здања традиционалног светског федералистичког размишљања, а која би, ипак, представљала аутентичан државни ентитет квантним скоком удаљен од данашњих Уједињених нација” (Junker 2011, 106). Предложена Федерална унија била би заснована на Уставу Федералне уније и представљала би пуноправни и легитимни државни ентитет са јасно дефинисаним географским границама (под претпоставком постојања неких држава нечланица), са сталном и континуираном владином структуром коју чине законодавна, извршна и судска власт, уз овлашћења да убире порезе и доноси обавезујуће одлуке/законе. Оваква унија имала би свој главни град и директно би контролисала сталне оружане снаге назване Безбедносним снагама Уније. „Устав Федералне уније би се састојао од пет главних делова: 1) природе и сврхе Уније; 2) три гране власти (законодавне, извршне и судске); 3) овлашћења и одговорности наднационалне владе; 4) права и одговорности нација; 5) права и одговорности грађана. Две апсолутно битне компоненте чланова Устава који се тичу права и одговорности нација били би: 1) трајно и неотуђиво право земаља чланица да се мирно повуку из Федералне уније; и 2) трајно и неотуђиво право државе чланице да држи под својом директном контролом све војне снаге и наоружање које сматра неопходним, укључујући нуклеарно оружје. Ова два суштинска права би била практични гаранти других националних права. Они су оно што овај иновативни предлог издваја од традиционалног света федералистичког идеала свемоћне Светске државе” (107). Наведене одредбе јасно указују да чланство у Федералној унији демократских народа не би још дуго времена било универзално и Јункер у томе не види никакав проблем, напротив: када број чланица уније довољно нарасте, јаке силе привлачности деловале би на дужи рок и на друге, преостале државе, да јој се придруже.

Законодавну власт у замишљеној Федералној унији демократских држава Јункер је у својој књизи „Светска унија на хоризонту” видео као дводомну, бикамералну. Избори за сва намештења у овој државној творевини одвијале би се на пет година. Парламент би се састојао од два дома. У једном представничком дому седели би посланици као репрезенти сопственог бирачког тела, у складу са регионалним уделом у укупној светској популацији. Било би их 200 и они би представљали целокупно становништво области/дистрикта који их бира. У другом дому били би представници земаља

чија је снага пропорционална учешћу у предложеном глобалном федералном буџету. То би повећавало њихов утицај и омогућавало им да планове поступног глобалног развоја ипак усмеравају у складу са економским интересима богатијих држава.

У књизи „Идеја светске владавине: од древних времена до 21. века” Јункер делимично модификује раније становиште и заговара једнодому скупштину, као и на дужи рок изабрану извршну и судску власт. Тако би шеф извршне власти (кога назива Извршним директором Уније) био биран непосредним гласањем укупног становништва Федералне уније на период од десет година. Судска грана власти (коју назива „Високи Суд Уније”) био би састављен од 25 федералних судија, од којих би се њих пет бирало на сваким изборима (сваке пете године) на мандат од 25 година. „Иако је за светску владу предвиђен једнодомни облик законодавне власти, неке врлине дводомности биле би обухваћене предложеним „системом двоструког гласања”. Кад год се гласа у Представничком дому Уније, мера која се разматра морала би бити одобрена већином (вероватно 55 или 60%), по две различите основе: популацијској и материјалној. Приликом гласања становништва, тежина која се даје гласању сваког појединог представника Уније била би пропорционална броју становника његовог/њеног дистрикта, у односу на укупну популацију Федералне уније. У материјалном гласању, тежина која се даје гласању сваког појединог представника Уније била би пропорционална финансијским приходима који потичу из његовог/њеног дистрикта, у односу на укупне финансијске приходе Федералне уније. Представници Уније из богатих нација били би несразмерно заступљени на материјалном гласању, док би представници Уније из многобројнијих а сиромашнијих нација били непропорционално заступљени у гласању становништва. Пошто би мере морале бити одобрене и на материјалној и на популационој основи, оне на којима богати народи и сиромашни народи могли постићи разумни консензус имале би шансе да буде усвојене од стране Представничког дома Уније” (Junker 2011, 108).

ЕКОНОМИСТИЧКИ ОКВИРИ ЈУНКЕРОВОГ ФЕДЕРАЛНОГ МОДЕЛА

Јункеров рад је усмерен пре свега на практичне економско-политичке стратегије могућег отклањања отпора према светском

федерализму који постоји у међународној заједници након слома биполарног света. Он је економиста и, сасвим природно, његова је пажња усмерена на операционализацију средстава уз помоћ којих би се могла смањити економска провалија између богатог и сиромашног дела света као највеће препреке глобалном уједињавању. Јункер ово уједињавање види кроз стално премештање добара и капитала из богатијих у заосталије светске регионе. С обзиром на то да би такав плански приступ изазвао негодовање на богатом Северу а да програм постепеног подизања стандарда сиромашног Југа сматра нужним за даље наддржавно повезивање на глобалном нивоу, Јункеров модел наднационалних интеграција пре свега има у виду економске односе и процесе за које сматра да морају бити успешно каналисани у оквиру предложених федералних институција.

Начин гласања у Представничком дому управо за циљ има за све стране одрживо решавање проблема економске неједнакости и нестабилности. Предложени систем двоструког гласања, према Јункеру, спречио би усвајање закона усмерених ка драстичној прерасподели светског дохотка (чему би се супротставили богати народи), а такође би спречио усвајање законодавства које би личило на поново успостављену колонијалну експлоатацију (чему би се супротставили сиромашни народи). „Очигледно је да је систем двоструког гласања у супротности са традиционалним светским федералистичким идеалима чисте демократије у коме сваки грађанин има један и само један глас. Ово је трећа велика разлика, заједно са могућношћу слободног напуштања Уније и постојања независних националних војних снага између предлог Федералне уније и конвенционалних предлога светских федералиста. У идеалном свету у коме су сви народи живели сличим стандардом, ово одступање од принципа једна особа – један глас било би непотребно. Али, важно је уочити да би практична релевантност различитости популационог и материјалног гласања била елиминисана када би све нације света имале приближно једнак доходак по глави становника. Овај услов би представљао дугорочни циљ комплементарног долеописаног економског предлога. Двоструко гласање и други институционални предлози осмишљени да се носе са економским јазом између Севера и Југа, замишљени су као краткорочно решење проблема. Дугорочно решење је уклањање јаза” (Junker 2011, 109). Другим речима, конвенционалне идеје светских федералиста о трансформацији светске мировне организације у светску федерацију са репрезентима

не држава већ грађана, уз преношење пуне суверености и војне силе на глобални ниво, Јункер модификује системским решењима (попут двоструког гласања) које онемогућавају повећавање постојећих видова економске неједнакости и окрећу се њиховом сталном смањивању, а остављају могућност очувања дела суверенитета и војних капацитета постојећих држава, па и могућност да оне слободно напусте Унију.

Нестајање економског јаза између Севера и Југа Јункер сматра достижним кроз вођење глобалне економске политике коју треба да усвоји и спроведе по његовом моделу успостављена Федерална унија демократских држава. Главни инструмент ове економске политике био би „Глобални Маршалов план” (ГМП) назван и „Програм светског економског изједначавања” – економска иницијатива комплементарна политичкој иницијативи глобалног наддржавног удруживања. „Глобални Маршалов план” би пребацио велике количине инвестиционих ресурса из богатих нација сиромашним као примаоцима, а све у сврху изградње и повећања производних способности ових других. „У питању не би била ‘прерасподела’ у уобичајеном економском смислу појма. Другачије речено, трансфери се не би састојали од било које робе крајње потрошње као што су храна, одећа, потрошачка електроника и слично. Они би били строго ограничени на повећање залихе општег капитала у земљама примаоцима: 1) куповине и уградње физичких постројења и опреме; 2) обуке и образовања радне снаге; и 3) повећања општег друштвеног капитала као што су путеви, железнице, луке, аеродроме, школе и болнице” (Junker 2011, 109–110).

Укупна средства која би за „Глобални Маршалов план” обезбедиле богате нације биле би свакако значајно веће него што су оне, раније, преко институција УН, улагала за помоћ земљама у развоју. Ипак, издаци не би били ни толико велики да би утицали на смањење општег стандарда грађана богатих држава нити би негативно утицали на даљи раст стандарда у њима. Јункер сматра како би у дугорочном периоду од најмање 10–15 година програм глобалне економске помоћи знатно повећао општи животни стандард у сиромашним државама без негативних ефеката по даваоце помоћи. Ипак, како је економски јаз између богатог Севера и сиромашног Југа стваран неколико векова, он се не би могао нивелисати без најмање педесет година масовних и координисаних економских мера помоћи сиромашним државама и регионима света. „Поред

своје интристичне хуманитарне вредности, уклањање економског јаза између богатих и сиромашних држава би несумњиво допринело остварењу међународне хармоније у одсуству светске владе, а значајно би побољшало политичку стабилност када једном светска влада буде успостављена” (Junker 2011, 111).

На основу свега изнетог Џејмс Јункер закључује да Светска држава, након оснивања, у својим раним фазама, не мора да буде ни одвећ активна ни моћна, већ само да буде присутна и видљива светској заједници и њеној популацији. Атрактивности Светске државе треба да допринесу њене застава, амблем, химна, одабир главног града као туристичке атракције и слично што Јункер нимало не сматра небитним и неозбиљним детаљима јер је убеђења како су симболи веома важни за успостављање нових колективних идентитета, посебно оних нових, наднационалних. „Људска бића се управо таквим опипљивим симболима покрећу у далеко већој мери него што то чине апстрактни концепти и принципи, ма колико ти концепти и принципи били високоумни. Многи добронамерни појединци данас позивају на то да цело човечанство прихвати ‘нови начин размишљања’ и развије осећај глобалне заједнице, братства које надилази националне границе и обухвата целу људску породицу. Али ‘глобална заједница’ и слично термини означавају само апстрактне концепте” – закључује Јункер (Junker 201, 112). Овај приступ не само да би приближио идеју наднационалног удруживања појединцима, сматра он, већ би, кроз стварање новог идентитета, представљао и изградњу својеврсног обезбеђења од исклизнућа идеје Федералне уније глобалног домета у неки вид тоталитаризма коме би се оштро супротставила осећања солидарности према новоуспостављеном колективном идентитету. „С обзиром на реалности садашњег света окренутог националностима, нешто попут Федералне уније демократских држава могла би бити једни алтернатива за покретање и одржавање постепеног еволутивног тренда ка ауторитативној, али бенигној светској влади. Одговарајући одговор на питање постављено у наслову поглавља („Има ли будућности за светску владу?” прим. А. Г.) је да би могла постојати будућност за светску владу, али само ако се на оснивање светске владе не гледа као на ‘крај историје’ већ као њен органски део” (113).

УМЕСТО ЗАКЉУЧКА: КРИТИЧКИ ОСВРТ НА ЈУНКЕРОВ СВЕТСКИ ФЕДЕРАЛИЗАМ

Основни допринос Џејмса Јункера постхладноратовском оживљавању идеја за Светску државу је тај што је свој предлог о њеном оснивању утемељио на другачијим основама од свих оних који су му претходили. Наиме, светски федералисти пре, током и након Хладног рата своје нацрте изградње глобалне државне власти правили су или из перспективе својих нормативних, политичко-филозофских убеђења, или из перспектива политичког опортунизма полазећи од датих међународних институционалних прилика које треба циљно надоградити. Самим тиме, њихови планови надржавних интеграција (чак у њиховом парцијалном, „функционалистичком” виду) потицали су из модерних политичких перспектива, оних које модерну, „вествафалску” државу желе да замене њеним глобалним супститутом који се, осим глобалног територијалног опсега и замишљене omnipotentности, квалитативно и суштински од њих није уопште разликовао. Главни мотив за цео модерни федералистички подухват лежао је у убеђењу да је анархични систем сачињен од мноштва суверених држава нестабилан и да ствара небезбедност, то јест да одводи у међусобне војно-политичке сукобе, те да је једини начин да се ови сукоби избегну – стварање једне надржавне творевине која би имала војно-политичку надмоћ, односно монопол у глобалним размерама. Ова перспектива, дакле, почивала је на старом, државоцентричном погледу на безбедност која је превиђала друге, шире безбедносне окриве тј. читав низ безбедносних сектора ширег друштвеног живота (ткз. „проширивачи студија безбедности”) које је теоријски обрадила Копенхашка школа безбедности током свог постојања (1985–2005) као што су економски, еколошки, политички и социјетални сектор безбедности (видети Ејдус 2012, 96–112). Јункер, је полазећи из перспективе своје струке, уочио економско-безбедносну проблематику у виду економског јаза кога треба премостити зарад наднационалног повезивања и управо из ове визуре покушао да понуди нови институционални модел за наднационалне интеграције и у томе лежи његов главни допринос.

Јункерова конкретна решења свакако су мањкава, нарочито у судару предложених институционалних решења са савременом свакодневницом, посебно њеним економско-политичким аспектом. Скептични критичари (пре свих, сами заговорници светског

федерализма), како то примећује и сам Јункер (Junker 2011, 109) могли би му приговорити како би са његове стране предложено двоструко гласање у законодавном телу у пракси често резултирало „пат позицијом“; односно застојем који би спречавао усвајање већине корисних законских иницијатива. Међутим, не дешава ли се слично и са ветом у Савету безбедности постојећих Уједињени Нација као општеприхваћеном и, упркос мањкавостима, претежно функционалном оквиру савременог међународног система сачињеног од суверених, националних држава?

Много већи проблем од горе поменутог је тај што савремене не само економске прилике и већ и процеси иду у другачијем, па и у супротном правцу од онога који предвиђа Јункер. Тотални слом реалсоцијалистичког система обесмислио је готово свако кретање других друштава у правцу његових, првобитно позитивних, достигнућа. До конвергенције постсоцијализма са западним капитализмом не само да није дошло, већ је, како је период током и након Светске економске кризе показује, државни интервенционизам постао усмерен пре свега ка приватном сектору, а тек секундарно јавним добрима и социјалним потребама кризом погођеног грађанства. Бивши реалсоцијалистички свет, са друге стране, све више је кренуо у правцу државног капитализма, било у једнопартијском (НР Кина), било вишепартијском руху (постсовјетска Русија). Поред тога, снаге национализма, према којима се овај аутор односио са „оптимистичким омаловажавањем“ (Junker 1993, 249) као према силама које слабе и којима истиче век трајања, показале су се, напротив, знатно виталније него што је то Јункер предвиђао. У бројним случајевима урушавања вишенационалних држава и избијања етничких сукоба, откривале су оне своје значајне потенцијале који су превазилазили Јункерове процене и очекивања, премда снаге национализма нису биле једине које су допринеле распаду вишенационалних федерација (овде су значајну улогу играли и социјални, и економски, и уставно-правни, као и међународно-политички фактори, које је Јункер, из своје економистичке визуре света, такође, пренебрегавао).

Нарастање мултиполарног света на остацима биполарног и униполарног показује друге економске тенденције од оних које је прогнозирао Јункер. Нови регионални центри моћи се међусобно повезују мимо западних. Они имају своје међурегионалне иницијативе засноване на обостраној добити, а мимо Запада и његових планова смањења економског јаза између Севера и Југа. Сада не само да

сиромашни Југ не чека помоћ развијеног Севера (тј. Запада), већ добија основе за самостални развој од Истока, тј. његових јачајућих центара моћи. Запад не само да се у ове процесе недовољно укључује својим економским иницијативама и помоћи, него се, напротив, својски труди да ове процесе омете и заустави. Садашњи циљ Запада није да убрза општи развој и смањи јаз са сиромашним „Трећим светом”, већ да сачува своју донедавно доминанту позицију, повећа постојећи јаз и онемогући његов самостални развој, условљавајући сваки вид сарадње и помоћи сопственим бенефитима. У датим околностима, Јункерова алтруистичка визија „Глобалног Маршаловог плана” делује као утопијска и крајње нереална.

Све у свему, мада евидентно мањкав, једностран и наиван, Јункеров умерени предлог Федералне уније глобалних домета стоји као један од ретких оригиналних предлога „минималне” Светске државе у постхладноратовском раздобљу. Он својој нетипичношћу одржава наду заговорника идеје Светске државе о потенцијалним предностима глобалних политичких интеграција како на пољу економије, тако и политике, социјеталне сфере и екологије, који су и надаље уверени да су ризици упуштања у овакве подухвате не само оправдани, већ и нужни.

РЕФЕРЕНЦЕ

- Атали, Жак. 2010. *Криза, а после?* Београд: Хедоне.
- Вент, Александар. 2009. „Зашто је светска држава неизбежна?” У *Светска власт*, ур. Петар Бојанић и Јован Бабић, 113–158. Београд: Службени гласник.
- Гајић, Александар. 2012. *Идеја светске државе*. Београд: Правни факултет.
- Amstutz, Mark. 1999. *International Conflict and Cooperation: An Introduction to World Politics*, second edition. New York: McGraw-Hill College.
- Archibugi, Daniele. 2008. *The Global Commonwealth of Citizens*, Princeton and Oxford: Princeton University Press.
- Baratta, Joseph. 2003. *The Politics of World Federation*. Westport, CT: Greenwood Publishing Group.

- Bojanić, Petar, i Jovan Babić, ur. 2009. *Svetska vlast*. Beograd: Službeni glasnik.
- Bojanić, Petar, i Jovan Babić, ur. 2012. *Globalno upravljanje svetom*. Beograd: Pravni fakultet.
- Deudney, Daniel. 2006. *Bounding Power: Republican Security Theory from the Polis to the Global Village*. Princeton: Princeton University Press.
- Ejdus, Filip. 2012. *Međunarodna bezbednost: teorije, sektori i nivoi*. Beograd: Službeni glasnik i Beogradski centar za bezbednosnu politiku.
- Falk, Richard. 1975. *Study of the Future Worlds*. New York: Free Press.
- Falk, Richard. 1995. *On Human Governance: Toward a New Global Politics*. Pennsylvania: Pennsylvania State University Press.
- Glossop, Ronald. 1993. *World Federation? A Critical Analysis of Federal World Government*. Jefferson: McFarland Publishing.
- Held, David. 2004. *Global Conventant*. Cambridge: Polity Press.
- Hofman, Stenli. 2009. „Svetska vlast: prevazilaženje utopije.” U *Svetska vlast*, ur. Jovan Babić i Petar Bojanić, 95–107. Beograd: Službeni glasnik.
- Junker, James. 1993. *World Union on the Horizon*. Lanham NY: University Press of America.
- Junker, James. 2011. *The Idea of World Government: From Ancient Times to Twenty First Century*. London: Routledge.
- Mc Grew, Anthony, and David Held. 2002. *Governing Globalization*. London: Polity.
- Mitrany, David. 1975. *The Functional Theory of Politics*. London: Martin Robertson.
- Schwartzberg, George. 2004. *Revitalizing UN – Reform Through Weighted Voting*. New York: Institute for Global Policy.
- Strauss, Andrew. 2005. *Taking Democracy Global: Assessing the Benefits and Challenges of a Global Parliamentary Assembly*. London: One World Trust.
- Talbott, Strobe. 1992. “The Birth of the Global Nation.” *Time*, 20th July 1992.
- Zürn, Michael. 2018. *A Theory of Global Governance: Authority, Legitimacy, and Contestation*. Oxford: Oxford University Press.

Aleksandar Gajić*

Institute of European Studies, Belgrade

JAMES JUNKER: POST-COLD WAR HORIZONS OF THE WORLD STATE

Resume

Starting from the circumstances in the post-Cold War period, the Paper provides a cross-section through theoretical works that are trying to revive interest in the idea of global supranational integration, ie the idea of the World State, regardless of whether they treat it affirmatively, ambivalently or negatively. Then, among the rare examples of affirmative attitude towards the realization of the idea of the World State, the work is focused on the proposal of the American economist James Junker presented in his books “World Union on the Horizon” (1993) and “The Idea of World Government: From Ancient Times to the 21st Century” (2011). The Paper, using analytical and synthetical methods, analyzes in detail Junker’s economic views and institutional proposals for building a “minimal” World State (which he calls the Federal Union of Democracies) as well as his global plan to bridge the gap between the rich North and the poor South, which he sees as main obstacle of supranational integration. The final part of the Paper gives a critical review of Junker’s ideas, which takes into account modern economic and political processes at the time of the emergence of a multipolar world. The growth of a multipolar world on the remains of its bipolar and unipolar predecessors shows other economic tendencies than those predicted by Junker. The new regional centers of power are interconnected and have their own interregional initiatives based on mutual benefit, beyond the West and its plans to reduce the economic gap between North and South. Now poor South isn’t waiting for help from the developed North (i.e., the West), but it is getting the basis for independent development from the East,

* romero@eunet.rs

ie. its strengthening centers of power. All in all, although evidently flawed, one-sided, and naive, Juncker's moderate proposal for a Federal Union of global reach stands as one of the few original proposals for a "minimum" World State in the post-Cold War era. With all his atypicality, Juncker's proposal maintains the hope of the proponents of the idea of the World state who are still convinced that the risks of embarking on such ventures are not only justified but also necessary, taking into account the potential advantages of global political integrations both in the field of economy, politics, social sphere and ecology.

Keywords: World State, supranational integrations, James Juncker, post-Cold War world, global economy³

* Овај рад је примљен 16. децембра 2023. године, а прихваћен за штампу на састанку Редакције 8. фебруара 2024. године.